

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

«KELISHILGAN»

«TASDIQLAYMAN»

Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim
vazirligi

Namangan davlat universiteti rektori
S.Turg‘unov

_____ 2021-yil

_____ 2021-yil

5111700-Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi
negizidagi

5A111701 – Ta‘lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang‘ich ta‘lim)
magistratura mutaxassisligiga kiruvchilar uchun mutaxassislik fanlaridan

DASTUR

Namangan – 2021

Annotatsiya

Mazkur dastur 5111700-Boshlang'ich ta'lim yo'nalishining 2017/2018 o'quv yilida tasdiqlangan o'quv rejasidagi "Ona tili o'qitish metodikasi", "Tarbiyaviy ishlar metodikasi", "Matematika o'qitish metodikasi", "Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi" fanlarining namunaviy dasturlari asosida tuzilgan bo'lib, 5A111701 - "Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)" mutaxassisligi bo'yicha o'qishga kiruvchilar uchun mo'ljallangan.

Tuzuvchilar:

B.K.Sattarov – NamDU, Boshlang'ich ta'limda ijtimoiy fanlarni o'qitish metodikasi kafedrasini mudiri, p.f.n., dotsent;

M.O.Hamidova – NamDU, Boshlang'ich ta'limda ijtimoiy fanlarni o'qitish metodikasi kafedrasini dotsenti, f.f.n.

Taqrizchi:

N.Z.Uluxujayev – NamDU, Boshlang'ich ta'limda ijtimoiy fanlarni o'qitish metodikasi kafedrasini dotsenti, p.f.n.

Dastur Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakultetining 2021-yil 29-iyundagi 11-sonli Kengashida muhokama qilingan va tasdiqlashga tavsiya etilgan.

Kirish

Mazkur dastur 5A111701 - "Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)" mutaxassisligi bo'yicha magistraturaga kiruvchilarining boshlang'ich ta'limda o'qitiladigan fanlarning nazariy asoslari, boshlang'ich ta'lim konsepsiyasini bilishi, umumiy ilmiy uslublar, boshlang'ich sinfda ona tili, matematika, mehnat, tabiat fanlarini o'qitish, shuningdek tarbiyaviy ishlarni tashkil etish metodikasini tashkil etish yo'llari, ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish bo'yicha layoqatlarini aniqlashga mo'ljallangan.

Dasturning maqsadi magistraturaga kiruvchilarning bakalavriatura bosqichida boshlang'ich ta'limda o'qitishning ilmiy-metodik muammolarini tadqiqot qilishda zarur bo'ladigan ilmiy-bilish nazariyasi, boshlang'ich ta'limda o'qitishning didaktik tamoyillari, uslublari o'zlashtirganligini aniqlash. Shuningdek, magistraturaga kiruvchilarni boshlang'ich ta'limda o'qitiladigan fanlarning nazariy asoslari, boshlang'ich ta'lim konsepsiyasini bilishi, umumiy ilmiy uslublar, boshlang'ich sinfda ona tili, matematika, mehnat, tabiat fanlarini o'qitish, shuningdek tarbiyaviy ishlarni tashkil etish metodikasini tashkil etish yo'llari, ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish uslublari va tamoyillari o'zlashtirganlik va amalda qo'llay olish malakalari darajasini aniqlash.

Dasturning vazifalari: magistraturaga kiruvchilarning

- boshlang'ich ta'lim tadqiqotlari uslublari bo'yicha ilmiy va uslubiy adabiyotlar bilan tanishganligi darajasini;

- boshlang'ich sinfda ona tili, matematika, mehnat, tabiat fanlarini o'qitish, shuningdek tarbiyaviy ishlarni tashkil etish metodikasini tadqiq qilishning ilmiy yo'nalishlari bilishi darajasini;

- tadqiqot jarayonida boshlang'ich sinf o'qituvchisining aniq vazifasini anglay olish darajasini;

- boshlang'ich ta'lim tadqiqotlar sohasining ilmiy yo'nalishlari, tadqiqotlar sohasida ilmiy mushohada va ilmiy tahlil masalalarini o'zlashtira olganliklarini;

- ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish, tadqiqot natijalarini tahlil qilish malakalarining mavjudligini;

- ta'lim tarbiya jarayonini tashkil etishning shakl, metod va vositalari haqida umumiy tushunchalarga ega ekanligini ko'rsatib berish.

Dasturning asosiy mazmuni

Mazkur dasturning asosiy mazmuni 5A111701 - "Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)" mutaxassisligi bo'yicha magistraturaga qabul jarayonida o'tkaziladigan mutaxassislik bo'yicha suhbat jarayonida magistraturaga kiruvchilarning bakalavr ta'lim bosqichida olgan bilimlariga hamda fanlar bo'yicha mustaqil ta'limga tayyorgarlik jarayonlarida, kurs ishlari, bitiruv malakaviy ishi bajarish jarayonida shakllantirilgan ilmiy adabiyotlar bilan ishlash, tarixiy tahlil va tarixiy taqqoslash orqali tarixiy dalil va manbalarning ilmiy tadqiqot jarayonlariga jalb etish, ilmiy tadqiqot ishlari va manbaviy hujjatlar bilan ishlash ko'nikmalarining shakllantirilganligi, ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishning shakl, metod va vositalari haqidagi umumiy tushunchalari, ilmiy mushohada qila olish va yangi g'oyalar shakllantira olish qobiliyati, ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish mazmuni bilan tanishganligi, tadqiqot natijalarini tahlil qila olish qobiliyatining mavjudligi, fanning ilmiy va ta'limiy xususiyatlarini o'zlashtirish jarayonida o'zlashtirgan bilimlari va malakalarini aniqlashga yo'naltirilgan masalalarni qamrab olgan.

Ona tili o'qitish metodikasi fani bo'yicha umumiy mavzular

Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasining predmeti va vazifalari. Ona o'qitish tili metodikasining o'rganish predmeti ta'lim berish sharoitida ona tilini egallash jarayonidir. Metodikaning ta'lim berish bilan bir vaqtda o'quvchilarni tarbiyalashga ular nutqi, tafakkurini o'stirishga, ularni shaxs sifatida rivojlantirishga oid talablarni hisobga olish. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasining nimani o'quvchi kerak, qanday o'qitish kerak, nega shunday o'qitish kerak, boshqacha emas savollariga javob tayyorlab berish.

Maktab ta'lim tizimida va hayotda ona tilining tutgan o'rni. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitishda izchillikka va istiqbolga rioya qilishning zaruriyigi. Boshlang'ich sinflarda ona tilidan beriladigan bilimlar mazmuni va mashg'ulot turlari. Boshlang'ich sinflar ona tili dasturini tuzilish prinsiplari. Dastur bo'limlari, ularning umumiy va o'ziga xos tomonlari. Har bir bo'lim yuzasidan o'zlashtirilishi zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar hajmi.

Boshlang'ich sinflarga ona tili o'qitish metodikasining ilmiy asoslari va uning boshqa fanlar orasida tutgan o'rni. Metodikaning dunyoni bilish nazariyasi bilan til haqidagi fan, pedagogika, ruhshunoslik (psixologiya), psixolingvistika, logika, adabiyotshunoslik fanlari bilan bog'liqligi.

Ona tili o'qitish prinsiplari. Ona tili o'qitish metodikasining tamoyillarini ishlab chiqishda boshqa fanlarning ko'rsatmalariga asoslanish. Til materiyasiga e'tibor berish tamoyili, tilning ichki bog'liqligi, tilga sezgirlikni tarbiyalash, tilning ifodaliligiga e'tibor berish, og'zaki nutqning yozma nutqdan oldin shakllantirish tamoyili.

Ona tili o'qitish metodikasining tekshirish usullari. Nazariy tekshirish usullari: hodisaning metodik asosini, bog'lik fanlarni o'rganish: "masala tarixi" ni o'rganib, uni hozirgi vazifalar nuqtai nazaridan baholash: yaqin fanlar tekshirish usullarini o'rganish: tajriba asosida olingan materiallarni tahlil qilish va amaliy tavsiyanomalarni shakllantirish. Empirik (tajribaga asoslangan) tekshirish usullari: ilg'or o'qituvchi lar ish tajribasini o'rganish: o'qitish jarayonini maqsadga muvofiq kuzatish: metodika taraqqiyotida keng tarqalgan eksperiment usuli, uning oldingilardan farqi, vazifalari. Tadqiqot bosqichlari. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish sohasidagi metodik meroslarning qisqacha tavsifnomasi.

Savod o'rgatish metodikasi. Savod o'rgatish metodikasining maqsad va vazifalari. O'qish va yozish nutqiy faoliyat turidir. Maktabda endigina o'qishni boshlagan bola va savodli kishining o'qish va yozuv jarayonida psixo-fiziologik tahlil. O'zbek tilining tovush tuzilishi va grafikasi, ularning o'zaro bog'liqligi.

Savod o'rgatishda hozirgi zamon analiz-sintez tovush metodi. Savod o'rgatishda hozirgi zamon analiz-sintez tovush metodikasining an'anaviy (odat bo'lib qolgan) prinsiplari tarbiyalovchi va o'stiruvchi xususiyati, o'quvchilarning jonli nutqiga asoslanish, metod asosiga tovush olinishi o'qishbirligi bo'lgan ekani; tashkiliy tomondan tayyorlov va asosiy davrga bo'linishi va nisbatan yaqindan shakllagan yoki tashkil topish jarayonida bo'lgan prinsiplari. Savod o'rgatish jarayonida o'quvchilarga differensial va individual yondashish; grammatika va imloga oid boshlang'ich tushunchalarni nazariyasiz amaliy berib borish; so'zni bo'g'in-tovush tomonidan tahlil; tushunchaning nusxasini chizish. Modellashtirish elementini kiruvchi; (o'quvchilarni tarbiyalash).

Savod o'rgatish darslarining tarbiyaviy vazifalari. Bolalarning savod o'rgatishga tayyorgarligini o'rganish. Savod o'rgatish jarayoni. Savod o'rgatishda tayyorlov davri, bu bosqichdagi o'qish va yozuv darslarining mavzulari hamda ish turlari.

Savod o'rgatishda asosiy davr (alifbe davri). Asosiy davrning vazifalari. Yangi material o'rganiladigan mustahkamlanadigan o'qish darslari va unda foydalanadigan ish turlari. Savod o'rgatish jarayonida tovushlar va harflarni o'rganish tartibiga "Alifbo" qurilishining bog'liqligi. Savod o'rgatishda differensial va individual yondashish.

Asosiy davrning yakunlovchi qismi, uning vazifalari. Savod o'rgatish davrida o'quv mashg'ulotlarining asosiy turlari: tovush ustida ishlash; tovushlar artikulyatsiyasi, diksiya ustida ishlash. Savod o'rgatish jarayonida o'quvchilarlar nutqini o'stirish; lug'at ustida ishlash. Savod o'rgatish davrida grammatika, imlodan dastlabki amaliy bilimlar. Oz komponentli maktablarda darslarni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.

Savod o'rgatish davrida boshlang'ich yozuvga o'rgatish. Yozuvga o'rgatish mazmuni va vazifalari; yozuv malakasini shakllantirish bosqichlari. Hozirgi yozuv shriftiga (harfiga) tavsifnoma. Yozuvga o'rgatish bilan bog'liq holda husnixat malakasini shakllantirish usullari. Yozuvga o'rgatishning tashkiliy va gigenik shartlari. harfni yozishga o'rgatish yo'llari. O'quvchilarda uchraydigan tipik grafik xatolar. Yozuvga o'rgatish jarayonida asosiy imloviy elementlar. Yozuv darslarida o'quvchilar nutqini o'stirish. Savod o'rgatish davrida va yozuv

dashlari, ularga qo'yiladigan talablar. O'qish va yozuv dashlarining turlari, o'qish va yozuv dashlari tizimi. Savod o'rgatish sohasida yangi ilmiy tadqiqot ishlari. Savod o'rgatish muammolari va istiqboli. Savod o'rgatishga bolalarni oilada va bog'chada tayyorlash.

Sinfda o'qish metodikasi. Sinfda o'qish dashlarining ta'limiy-tarbiyaviy ahamiyati va vazifalari. Boshlang'ich sinflarda o'qishga o'rgatish vazifalari va faol kitobxonlarni shakllantirish. O'qish dashlarining tarbiyalovchi imkoniyatlari. O'qish malakasi haqida tushuncha. O'qish malakalarining sifatlari: to'g'ri, tez (me'yorida tezlikda)

O'qish malakalarining sifatlari ongli, ifodali o'qish. O'qish malakalarini shakllantirish jarayonini takomillashtirish yo'llari. O'qishda yo'l qo'yiladigan xato turlari va ularni yo'qotish yo'llari.

Ifodali o'qish metodikasining asoslari. Nutq texnikasi: nafas olish, ovoz diksiya. Nutq logikasi: pauza, urg'u ohang, intonatsiya. Adabiy asarni tahlil qilish va ifodali o'qishga tayyorlash usullari. O'qituvchining namunali ifodali o'qishi; yozib olingan ifodali o'qishni o'qishi; o'quvchining o'qishini tahlil qilish; ifodali o'qishga oldindan tayyorlash, qanday o'qish kerakligini og'zaki tushuntirish. Ifodali o'qish musobaqasini o'tkazishish.

Boshlang'ich sinflarda badiiy asarni tahlil qilish. Badiiy asarni tahlil qilishni adabiy asoslari. Kichik yoshdagi o'quvchilarning badiiy idrok etishdagi psixologik xususiyatlari.

Boshlang'ich sinflarda badiiy asar ustida ishlash jarayoni. Badiiy asar ustida ishlashning asosiy bosqichlari (birinchi sintez, analiz, ikkinchi sintez bosqichi). Badiiy asarni o'qishga tayyorgarlik. Tayyorgarlik ishlarining vazifalari va didaktik shakllari. Asar mazmuni bilan birinchi tanishtirish (birinchi sintez). Asar mazmunini uning xususiyatlari bilan birgalikda tahlil qilish. Tahlil jarayonida matn ustida ishlash turlari: tanlab o'qish (matnni berilgan topshiriqqa mos qismini o'qish) savolga o'z so'zi bilan javob berish, matnni tasvirlash. Asar rejasini tuzish. Reja tuzishga tayyorlash mashqlari: berilgan sarlavqalardan kichik matn mazmuniga mosini tanlash; matnning o'qituvchi bergan savolga javob bo'ladigan qismini tanlab o'qish. Har xil janrdagi asarlarni o'qish usuliyatining o'ziga xos xususiyatlari. Ertakni o'qish metodikasi. Ertakni o'qishning pedagogik qimmatini. O'quvchilarni ertak janri bilan tanishtirish. hayvonlar haqidagi ertaklar. Sehrli ertaklar. O'quvchilarni ertakni o'qishga tayyorlash.

Hikoya janridan asarni o'qish metodikasi. She'riy nutqning xususiyatlari. She'riy tahlil qilish uslubiyoti. She'rni o'qish darsida, asosiy ish turi ifodali o'qish ekani. Lirik she'rni o'qishga tayyorlash. Masal janridagi asarlarni o'qish metodikasi. Ilmiy-ommabop asarlarni o'qish metodikasi. Topishmoq, tez aytish, maqol janridagi asarlarni o'qish metodikasi. Doston janridagi asarlarni o'qish metodikasi. Sinfdan tashqari o'qish metodikasi. Bolalarni mustaqil o'qishi haqida tushuncha, uning vazifalari. To'g'ri kitobxonlik faoliyatini shakllantirish tizimiga tavsifnoma. Boshlang'ich maktabda kitobxon o'quvchilarni shakllantirish bosqichlari. O'quv materiallari va o'qitish metodlariga qisqacha tavsifnoma.

Kichik yoshdagi o'quvchilarda kitobxonlik mustaqilligini shakllantiradigan mashg'ulot va dashlar qurilishini asosiy turlari.

Fonetika, grammatika, so'z yasalishi va orfografiyani o'rgatish metodikasi. Kichik yoshdagi o'quvchilarda ilmiy dunyoqarash elementlarini shakllantirishda ona tilini o'rgatishning ahamiyati.

Ona tilini o'rgatishning lingvistik asoslari. Boshlang'ich ta'limda ona tilini o'rgatish mazmuniga tavsifnoma.

Fonetika va grafika asoslarini o'rgatish usuliyati. Kichik yoshdagi o'quvchilarning ona tilini o'zlashtirishda fonetika bilimining ahamiyati. O'quvchilarda so'zning tovush va harf tarkibi haqidagi boshlang'ich tasavvurini shakllantirish.

Tovushlar va harflar, unli va undosh, jarangli va jarangsiz undosh tovushlar, ularning yozuvda ifodalanishi.

Bo'g'in, bo'g'in ko'chirish qoidalari bilan tanishtirish, ularni amaliy o'zlashtirish ustida ishlash.

O'quvchilarda grammatika va so'z yasalishiga oid tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari.

Grammatik tushunchaning mohiyati va uni kichik yoshdagi o'quvchilar o'zlashtirishidagi qiyinchiliklar. Tushunchani o'zlashtirish ustida ishlash jarayoni, uning shartli ravishda to'rt bosqichga bo'linishi. Birinchi tushunchaning muhim belgilarini ajratish maqsadida til materialini analiz qilish. Ikkinchi bosqich tushuncha belgilarini umumlashtirish, atama berish. Uchinchi bosqich tushuncha ta'rifini ifodalash, belgilar mohiyatini va ular orasidagi bog'lanishni aniqlash. To'rtinchi bosqich-yangi til materiali asosida o'rganilayotgan tushunchani aniqlash.

Kichik yoshdagi o'quvchilar tushunchasi o'zlashtirilgani ta'minlaydigan metodik shartlar; o'quvchilar aqliy faoliyatining aktivligi; o'quvchilarda so'z va gapga lingvistik munosabatini o'stirish ustida maqsadga yo'naltirilgan ishlar; yangi tushunchani ilgari o'rganilgan tushunchalar tizimga kiruvchi; ayrim til kategoriyalari bog'lanishining mohiyati yangi til kategoriyasini o'rganish jarayonida ochiladi; tushunchani ko'rsatmali o'rganish. Grammatik va so'z yasalishiga oid mashqlar, ularning turlari. Tushunchani o'zlashtirishning turli bosqichlarida grammatik mashqlarni tadbirlash usuliyati. So'zni va gapni tahlil qilish, uning turlari va tilni o'rganish jarayonida undan foydalanish.

Boshlang'ich sinflarda so'zning morfemik tarkibini o'rganish usuliyati. So'zning morfemik tizimini o'rganish tizimi. O'zak va qo'shimcha ustida ishlashning mazmuni va metodikasi. So'z turkumlarini o'rganish bilan bog'liq holda so'zning tarkibi ustida ishlash. So'z turkumlarini o'qitish metodikasi. O'z o'rgatish tizimi. O'zning leksik va grammatik ma'nosi ustida ishlash. Otlarda son haqida tushunchani o'rganish usuliyati. Otlarning egalik qo'shimchalari bilan o'zgarishini o'rganish. Otlarning kelishik qo'shimchalari bilan o'zgarishini o'rgatish. Boshlang'ich sinflarda sifatni o'rganish tizimi. Mavzuni o'rganishning vazifalari. Sifatni o'rganish jarayonida leksik-stilistik ishlar.

Boshlang'ich sinflarda sonni o'rganish tizimi. Mavzuni o'rganishning vazifalari. Olmosh, kishilik olmoshlarini o'rganish usuliyati.

Boshlang'ich sinflarda fe'lni o'rganish tizimi. Fe'lni o'rganishning vazifalari. Fe'lni o'rganishda izchillik. Bo'lishli va bo'lishsiz fe'llarni o'rganish

Fe'llarda zamon mavzusini o'rganish. Fe'llarda shaxs-son qo'shimchalari. Fe'lni o'rganish jarayonida o'quvchilar nutqini o'stirish. Boshlang'ich sinflarda sintaksis va punktuatsiya elementlarini o'rganish. Materiallarni sinflarga joylashtirish tizimi. O'quvchilarda asosiy sintaktik tushunchalarni shakllantirishning shart-sharoitlari. Kichik yoshdagi o'quvchilarni punktuatsiya bilan tanishtirish.

Orfografiyani o'rganish uslubiyoti. To'g'ri yozishni o'rgatishda grammatik va antigrammatik yo'nalishlar. Orfografik malakaning psixologik tabiati. Imlo qoidasi ustida ishlash usullari. Imloviy mashqlar grammatik-imloviy tahlil, ko'chirib yozuv, diktant va uning turlari, leksik-grammatik tahlil, bayon. Mashqni tanlash me'yori. Imlo malakalarini shakllantirishning muhim shartlari.

Ona tilidan bilim, ko'nikma va malakalarni tekshirish. To'rt yillik boshlang'ich ta'lim "Ona tili" darslariga tavsifnoma.

Ona tili darslari. Darsga umumiy tavsifnoma. Ona tili darslarining turlari va qurilishi.

O'quvchilar nutqini o'stirish metodikasi. Kichik yoshdagi o'quvchilar nutqini o'stirish yo'llari va vazifalari. Nutq va uni o'stirish tushunchasi. Nutq o'stirish ona tili o'quvchining vazifasidir. O'quvchilar nutqiga qo'yilgan talablar. Nutq o'quvchilar tafakkurini o'stirishda muhim vosita. O'quvchilar nutqini o'stirishning ona tilidan mashg'ulotlarning boshqa turlari bilan o'zaro bog'liqligi.

Lug'at ustida ishlash. Leksikologiya – lug'at ustida ishlash metodikasining lingvistik asosi. Maktabda lug'at ustida ishlashning asosiy yo'nalishlari. Lug'atni boyitish: o'quvchilar lug'atiga aniqlik kiritish; nutqiy sharoit va uning lug'atni boyitishdagi roli. So'z ma'nosini tushuntirish usullari. Sinonim va antonim, ko'p ma'noli so'zlar ustida ishlash.

O'qish, badiiy asarni qaytahrakoyalash, materialni o'rganish, bayon va inshoga tayyorlanish bilan bog'liq holda o'quvchilar lug'atini faollashtirish yo'llari.

O'quvchilar nutqini o'stirish tizimida sintaktik ishlar. O'quvchilar egallaydigan sintaktik ko'nikmaning darajasi. Boshlang'ich sinflarda so'z birikmasi va nutq ustida ishlash. Gap ustida ishlash mashqlarining turlari.

Bog'lanishli nutq va uni o'stirish vazifalari

Bog'lanishli nutq haqida umumiy tushuncha. Bog'lanishli nutqdan mashq turlari. Bog'lanishli nutqqa oid aniq ko'nikmalar. Matn turlari.

Bog'lanishli nutq. Og'zaki qayta hikoya qilish va yozma bayon. Namunaviy matnni qaytahirikoyalash va bayon yozishga qo'yilgan talablar. Qayta hikoyalash va bayonning turlari. Namunaviy matnga yaqin yoki uni to'liq qayta hikoyalash va bayon: tanlab qayta hikoyalash: qishartirib qayta hikoyalash va bayon: ijodiy qayta hikoyalash va bayon.

Bog'lanishli nutq. Og'zaki hikoya va yozma insho. Insho-o'quvchilar bilimi, tafakkuri, tasavvurini ifodalash shakli, ular tildan egallagan barcha ko'nikmalarni mustaqil tadbiql etish vositasi. Og'zaki va yozma insho turlari. O'quvchilarni tarbiyalashda inshoning ahamiyati. Insho mavzusi, uni yoruvchi; material yig'ish, uni sistemaga solish, reja tuzish va inshoga tayyorlash: inshoni yozishda rejadan foydalanish ko'nikmasi, insho matnini til tomondan tayyorlash: inshoni yozish va takomillashtirish ustida ishlash. O'quvchilar inshosini tahlil qilish va undan keyingi ishlar.

Nutqiy xatolar va ularni bartaraf etish yo'llari. O'quvchilar yo'l qo'yadigan nutqiy xatolarning asosiy turlari, ularni to'g'rilash va oldini olish yo'llari.

Ona tilidan sinfdan tashqari ishlar. Sinfdan tashhari ishlarning shakllari va vazifalari. Kuni uzaytirilgan guruhlarini ish turlari.

Tarbiyaviy ishlar metodikasi fani bo'yicha mavzular

Tarbiyachining shaxsiy fazilatlarini, ma'naviy qiyofasi o'quvchilar ongining va xulqining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Sinf rahbari uchun malaka va ko'nikmalarga ega bo'lishni o'zi yetarli emas. U o'z tarbiyaviy faoliyatida yuksak darajadagi insonparvarlik fazilatlarini, o'z ishiga sadoqati, intizomi, odamiyligi, axloqiy sifatlarini bilan ham ta'sir o'g'kazadi. Chunki, tarbiyachilik qobiliyati juda ko'r sifatlarini: chuqur bilim, keng fikrlilik, ishga jon dildan ko'ngil qo'yish, bolalarga bo'lgan cheksiz, muhabbat muomala nazokatlik, qalb yoshligi, serzavq tem'erament, oqil va adolatlik namunasi, alohida nazokat si'olik va vazminlik kabi fazilatlarining bo'lishini taqozo qiladi. Bunga yana tarbiyachilik texnikasi qo'shimcha ishda muvaffaqiyat ta'minlanishi tabiiydir. Tarbiyachilik texnikasi sinf rahbarining asosiy qurolidir.

Sinf rahbarining tarbiyaviy ishlarini tashkil etish metodikasi kursi predmeti, maqsadi va vazifalari. Sinf rahbari deganda o'quvchilarni bir xil saviyada, bir xil yoshda, bilimi jihatidan ham teng bo'lgan jamoani boshqarib turuvchi redagog –sinf rahbari deb ataladi. Sinf rahbarining asosiy maqsadi, o'quvchilarini to'g'ri tarbiyalash jarayonida o'quvchi va sinf rahbari bilan bir-birini tushuna olishi va sinf rahbari tomonidan o'quvchilarga e'tiborliroq bo'lishi kerak. Maktabda o'quvchilarga tarbiya sinf rahbarining ishlari orqali beriladi. Jumladan, tadbirlar, mushoiralar, har xil kechalar, uchrashuvlar, tanlovlar va boshqa o'yinlar orqali o'quvchilarga ta'lim tarbiya beriladi. Shunga qarab o'quvchilarning fikrlash qobiliyati rivojlanib boradi.

Maktabdagi tarbiyaviy ishlar tizimida sinf rahbarining faoliyati, tashkil etish metodikasi. Tarbiyachining shaxsiy fazilatlarini, ma'naviy qiyofasi o'quvchilar ongining va xulqining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Sinf rahbari uchun malaka va ko'nikmalarga ega bo'lishni o'zi yetarli emas. U o'z tarbiyaviy faoliyatida yuksak darajadagi inson'arvarlik fazilatlarini, o'z ishiga sadoqati, intizomi, odamiyligi, axloqiy sifatlarini bilan ham ta'sir o'g'kazadi. Chunki, tarbiyachilik qobiliyati juda ko'r sifatlarini: chuqur bilim, keng fikrlilik, ishga jon dildan ko'ngil qo'yish, bolalarga bo'lgan cheksiz, muhabbat muomala nazokatlik, qalb yoshligi, serzavq tem'erament, oqil va adolatlik namunasi, alohida nazokat si'olik va vazminlik kabi fazilatlarining bo'lishini taqozo qiladi. Bunga yana tarbiyachilik texnikasi qo'shimcha ishda muvaffaqiyat ta'minlanishi tabiiydir. Tarbiyachilik texnikasi sinf rahbarining asosiy qurolidir.

Sinf rahbarining tarbiyaviy faoliyati samaradorligini oshirish shart-sharoitlari. Sinf rahbarining faoliyati kamol to'ayotgan kishi shaxsini tarkib to'tirishga qaratilgandir. Bu faoliyatning natijalari tarbiyalanuvchining qiyofasida, uning shaxsidagi xususiyatlarida, xarakter

va xulq-atvorida o'z aksini toradi. Agar tarbiyachi redagog nimaga intilayotganini ravshan va aniq tushunilmagan joyda tarbiyalanuvchilar shaxsini takomillashtirishga astoydil intilish bo'lmaydi, balki tarbiyada o'tkaziladigan ish tasodifiy tusga ega bo'lib, buning uchun ajratilgan vaqtni to'ldirish uchungina olib boriladi. Tarbiya faoliyatining maqsadlarini aniq bilmagan va bu maqsadlarni hisobga olmagan holda to'la qimmatli tarbiya yo'q va bo'lishi ham mumkin emas. Ma'naviy-ahloqiy tarbiyaning maqsadi jamiyat talablariga bog'liq bo'lib, bu talablar o'z navbatida ishlab chiqaruvchi kuchlarning rivojlanish darajasi va jamiyatda yoshlarni o'qitish va tarbiyalash ishlarining hammasi yosh avlodda ma'naviy ahloq va e'tiqodni shakllantirishga, ularni Vatanga cheksiz sadoqat ruhida tarbiyalashga xizmat qilishi lozim.

Sinf rahbarining o'quvchilarni o'rganish metodikasi. Sinf rahbarining faoliyati ko'r qirrali va sermazmundir. U o'zi rahbarlik qilayotgan sinf o'quvchilarini tarbiyalash bilan bir qatorda o'quv yili yoki chorak davomida nimalar qilish kerakligi bolalar hayotini nima bilan band qilish va tanlangan ish turini qanday amalga oshirishni bexato aniqlash kabi ancha murakkab muammoni yechadi. Bu borada sinf rahbariga turli xil manbalar yordam beradi. Tarbiyaga kom'leks yondoshishi biror o'quvchini ham e'tibordan qochirmaslik sinf rahbari uchun alohida masaladir. Tarbiyalash uchun sinf rahbari tarbiya ob'ekti bo'lgan bolani yaxshi bilish, uni yaxlit idrok etishi kerak. Shuni ham unitmaslik kerakki, bolaga tarbiyaviy ta'sir etuvchi omillar hozirgi davrda g'oyat darajada ko'raydi: oila, keng jamoatchilik, radio, televideniya kino, teatr, kitob, jurnal, musiqa va boshqalar.

Shaxsga jamoaviy tarbiyaviy ta'sir ko'rsatishning shakl va metodlari. Komil inson shaxsini tarbiyalashda jamoaning roli va ahamiyati. Odam bolasining rivojlanishi bu muhim jarayon sanaladi. Bizga ma'lumki, hyoti davomida inson jismoniy va rsixik tomonidan o'zgarib boradi, lekin bolalik va o'smirlilik davrida rivojlanish nihoyatda kuchli bo'ladi. Bola manba shu yillarda ham jismoniy, ham rsixik jihatdan o'sishi o'zgarishi shaxs sifatida kamolga yetadi. Bunda berilayotgan tarbiya maqsadga muvofiq ta'sir etishi natijasida bola jamiyat a'zosi sifatida kamol to'ib, murakkab ijtimoiy munosabatlar sistemasida o'ziga munosib o'rin egallaydi. Shaxsning fazilatlarini to'g'ri aniqlash va behato baholash uchun uni turli munosabatlar doirasiga, turli munosabatlar doirasiga, turli vaziyatlarda kuzatib ko'rish lozim. Ana shundagina shaxsning ijtimoiy xulqi, ma'naviy qiyofasi, insoniy fazilatlarini ro'yobga chiqadi. Demak, shaxsni rivojlantirish vazifasini to'g'ri hal qilish uchun uning xulqiga, ta'sir etuvchi omillarni, bu omillarning tabiatini, shaxsning xususiyatini yaxshi bilmoq kerak.

O'quvchilar bilim sifatini oshirish va sinfda intizomni mustahkamlash. O'quvchilarni bilimga bo'lgan qiziqishlarini oshirishda ularning nazariy bilimlarini mustaqil ravishda qo'llay bilishlarini hisobga olish ayniqsa muhimdir. Bu tajriba juda ko'r maktablarda muvaffaqiyatli qo'llanilib kelinmoqda. O'quvchilarga biror bir fan bo'yicha ko'rgazmali qurol yoki biror jihoz yasab kelish buyuriladi. Bunda «Agar tirishsang, bu sening qo'lingdan keladi» degan ga'ni uning qulog'iga quyish kerak. Buni o'quvchi nafaqat oddiy to'shiriq, balki o'qituvchining ishonchi sifatida ham qabul qiladi. To'g'risini aytganda, bunday narsalarni yasash uchun o'quvchi yetarli nazariy bilimga ega bo'lishi kerak. O'quvchi to'shiriqni 'uxta qilib bajarishi uchun u yoki bu fan asoslarini o'rganishga, o'z bilimini chuqurlashtirishga harakat qiladi, o'zi yasayotgan o'quv quroliga, ushbu fanga nihoyatda qiziqib qoladi. SHu bilan birgalikda har bir yasalgan narsa zamirida mehnat yotganligini his qiladi, sinf va maktab jihozlarini avaylashga o'rganadi.

O'quvchilarning o'quv faoliyati samaradorligini oshirish borasida sinf rahbari olib boradigan ishlar. Bolalarni o'rganish ularga tarbiya va ta'lim berish sifatini oshirishga bo'ysindirmog'i lozim. O'quvchilarni muntazam tarzda o'rganish asosida boshlang'ich jamoaga hamda alohida o'quvchilarga tarbiyaviy ta'sir etishining yanada samarali usul va metodlarini tanlab olishga ijodiy yondashish mumkin bo'ladi.

Maktab o'quvchilari shaxsini har tomonlama kamol to'shirish. Bola shaxsining rivojlanishiga irsiyat, muhit va tarbiya kabi omillar ta'sir etadi. Agar bola o'z layoqatiga mos sharoitda o'sib, zarur faoliyat bilan shug'ullansa, layoqat erta ko'rinib, rivojlanishi, aks holda yo'q bo'lib ketishi mumkin. Shuning uchun redagogik layoqatning namoyon bo'lishi va qobiliyat sifatida rivojlanishi to'la-to'kis hayot sharoitiga va tarbiyaga bog'liq. Inson kamolotiga ta'sir etadigan

omillardan biri tashqi muhitdir. Muhit deganda kishiga tabiiy ta'sir etadigan tashqi voqealar majmui tushuniladi. Bunga tabiiy muhit, ijtimoiy muhit, oila muhiti (mikromuhit) kiradi.

Sinf rahbarining oila va jamoatchilik bilan olib boradigan ishlari. Inson kamoloti shunchalik murakkabki unga hayotiy tajriba yetarli emas uning uchun o'rganish, bilim, o'qish nihoyatda zarurdir. K.D.Ushinskiy «Ijtimoiy tarbiyada xalq ruhi» hamda «redagogik adabiyot orasida»gi risolalarida Ota-ona uchun redagogik bilim dastlab redagogik adabiyotlar o'rganishdan boshlanadi. Bola tarbiyasidagi bilim xalq ruhi bilan sug'orilgan-xalqchilik g'oyasiga asoslangandagina ota-ona bilimdon tarbiyachilik san'atiga ega bo'la oladilar», – deyilgan. redagogik bilim ota-onalar uchun nihoyatda zarur. Bu bilim maktabda, mahallada va kundalik axborot vositalari orqali berib boriladi. Lekin hayotimizdagi yangi-yangi muammolar redagogik bilimini yanada kuchaytirishni, chuqurlashtirishni talab etadi.

Sinf rahbari ishini rejalashtirish va hisobga olish. Sinf rahbari o'z ishlarini maktab ma'muriyati rahbarligi va bolalar tashkilotlari bilan hamkorlikda olib boradi. Shuning uchun uning faoliyatini rejalashtirish umummaktab hamda bolalar va o'smirlar, «Kamolot» jamg'armasi ishining rejalashtirilishi bilan uzviy ravishda bog'langandir. Sinf rahbari ishini rejalashtirishning o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, unda o'quvchilarning o'zlari faol ishtirok etadilar, biroq unga sinf rahbari boshchilik qiladi. Sinf rahbarlari oldida juda qiyin vazifa – tarbiyaviy maqsadlarda o'ylangan har bir narsani bolalar o'zlarining shaxsiy fikr va g'oyalari sifatida qabul qilishlariga erishish vazifasi turadi. Reja – o'quvchilarga tarbiya berish jarayonini muvaffaqiyatli tashkil etishning zaruriy shartidir. Rejasiz ish olib borish sinfdagi tarbiyaviy ishlar mazmuni, shakllari va uslublari o'lda-jo'lda, tarqoq, noaniq, tasodifiy holatlarda bo'ladi va ko'r-ko'rona harakat qilishga olib keladi. Bunday taqdirda tarbiyaning asosiy vazifalarini hal etish qiyinlashadi, ba'zan esa butunlay samarasiz bo'ladi. Reja sinf rahbariining tarbiya berish faoliyatini to'g'ri tashkil etish uchun juda katta imkoniyatlar ochib beradi.

Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlar kursining 'redmeti, maqsadi va vazifalari. Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshirish avvalo komil insonni shakllantirishning eng zamonaviy va qulay yo'nalishlarini to'ib joriy etishga bog'liq. Ushbu Kontse'tsiya ham xuddi shu maqsadda, shaxs kamoloti bosqichlarini belgilab olishga yo'naltirilgan. Tarbiyaviy ishlarni davr talabiga javob beradigan holga keltirish uchun tarbiyaning asosi bo'lgan barcha g'oyalar qaytadan ko'rib chiqilishi, asosiy e'tibor bola shaxsiga qaratilishi, yillar davomida toplangan ijobiy tajribadan unumli foydalanish zarurligini taqozo etadi. Tarbiyaviy ishlar huquq-tartibot organlari, ijodiy uyushmalar, Davlat va nodavlat jamg'armalar, qo'mitalar va tashkilotlar bilan hamkorlikda olib boriladi. Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlar o'quvchilarning qiziqishi, istaklari, xohish va ehtiyojlariga suyangan holda ularning darsdan bo'sh vaqtlarida o'quv-tarbiya jarayonini to'ldiradi. U o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini, tashabbuskorligini oshirishga imkoniyat yaratadi. Sinfdan tashqari ishlarning o'ziga xosligi shundaki, to'garak, klub dasturlarining rang-barangligi, ular mazmunidagi yangiliklar o'smir yigit-qizlarning shaxs sifatida shakllanishlari uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishning ilmiy va nazariy asoslari. Maktabning o'quvchilar bilan olib boradigan o'quv mashg'ulotlaridan tashqari xilmag'xil ta'lim-tarbiya ishlari sinfan tashqari ishlar nomini olgan. Sinfdan tashqari ishlar maktab ta'lim-tarbiya jarayonining tarkibiy qismi o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini yo'lga qo'yish formalaridan biridir.

Sinfdan va maktabdan tashqari tashkil qilingan ishlar o'quvchilar hayotidagi tarbiyaviy faoliyatni to'ldiradi. Ularni dunyo qarashini to'g'ri shakllanishiga, axloqiy kamol to'ishiga ko'maklashadi. Nazariy bilimlarni amaliyot, ishlab chiqarish bilan chambarchas bog'lanishiga zamin yaratadi. Sinfdan tashqari ishlarning tarbiyaviy ta'siri ko'r darajada o'quv jarayonini tashkil etish saviyasiga hamda o'quvchilar jamoachining xilma-xil ishlarni qanday yo'lga qo'yishga bog'liqdir. Sinfdan tashqari faoliyat majburiy dastur bilan chegaralanmaydi, balki yoshlari har xil o'quvchilarni ixtiyoriy ravishda birlashtiradi.

Ularning tashabbusi asosida ishlarni amalga oshiradi, fanga qiziqtiradi, ularni xalqning madaniy hayoti muhitiga olib kiradi.

Tarbiyaviy ishlarni rejalashtirish va unga qo'yilgan redagogik talablar. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining dars va darsdan tashqari tarbiyaviy faoliyatini rejalashtirish o'ziga xos qoidalariga egadir: Har bir sinf jamoasining tarbiyalangan darajasini o'rganish. O'quvchilarning oilavni hayoti, ota-onaning farzand tarbiyalashdagi burchi va vazifasini qanday his etishi. Kundalik o'zgarishlarga o'quvchilarning munosabati. O'quvchilarning sharqona milliy urf-odat, an'analar haqidagi bilim darajasi. Qomusiy ma'rifat arvar, mutafakkirlar hamda hozirgi zamon shoir, yozuvchilarning ijodiyotidan namuna bilishlari. Mazkur qoidalar bog'chada sodda holda qo'llaniladi.

Sinfdan va maktabdan tashqari ishlarni tashkil qilishda tashkilotchining ish metodikasi. Tarbiyaviy ishlarni davr talabiga javob beradigan holga keltirish uchun tarbiyaning asosi bo'lgan barcha g'oyalar qaytadan ishlab chiqiladi. Sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishda o'qituvchining yo'naltiruvchi ta'siri ostidagi o'quvchilarning o'z-o'zini nazorat qilish asosiga qurilgan va fan kabinetlarida, kutubxonada va uyda yakka tartibdagi reja asosida o'tkaziladigan mustaqil mashg'ulotlar yetakchi shaklga aylanishi kerak. Bunda sinfdan tashqari ishda ta'limning moddiy bazasi: qo'shimcha va ma'lumotnoma adabiyotlari laboratoriya uskunalari, ko'rgazmali qo'llanmalar, didaktik materiallar, texnika vositalaridan oqilona foydalanish ko'zda tutiladi.

Tashkilotchi va o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish ishlarining metodikasi. O'quvchilarning o'z-o'zini idora qilish organlari faoliyatida qatnashuvi ularning ijtimoiy faollik sifatlarini shakllantirishning ta'sirchan vositasidir. Bu bolalar va o'smirlarning fuqarolik, demokratiya borasidagi tushunchalarini kengaytiradi, O'z-o'zini idora qilish – tashabbuskorlik va mustaqillik maktabidir. O'quvchilar o'z-o'zini boshqaruvini o'quvchilar tomonidan fan va mashg'ulotlarning to'liq o'zlashtirilishiga, biror kasb o'rganishiga, Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalanishiga, Vatan himoyachisi bo'lishiga maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarda, Davlat, jamoat mulkini ko'z qorachig'iday asrashga, tabiatni muhofaza etishga ko'maklashadi.

Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarni rejalashtirish metodikasi. Sinfdan va maktabdan tashqari ishlarning umummaktab rejasini ma'naviy va ma'rifat bo'yicha direktor o'rinbosari rahbarligida, sinf rahbarlari, metodik birlashmasi, tajribali o'qituvchilar, maktab kutubxonasi, o'quvchi-yoshlar tashkiloti, o'quvchilar uyushmasi, ota-onalar komiteti hamda to'garak rahbarlarining faol ishtirokida tuzish hamda uni maktabning yig'ilishida muhokamadan o'tkazib tasdiqlash maqsadga muvofiqdir. Sinf rahbarining tarbiyaviy ish rejasi bu majburiy redagogik hujjatdir. Ish reja choraklik, yarim va bir yillik tuzilishi mumkin. Hozirgi sharoitda tajribalarning ko'rsatishiga binoan yarim yillik rejasidan foydalanish ancha samara bermoqda. Rejalashtirishda quyidagilar nazarda tutilsa, uning samarasi oshadi.

Tashkilotchining oila va jamoatchilik bilan hamkorlikdagi tarbiyaviy ishlar metodikasi. Sinf va maktabdan tashqari mazkur tarbiyaviy ishlar shaxs kamoloti bosqichlarini belgilab olishga qaratilganligi bilan tavsiflanadi. Mazkur muammoni ijobiy hal etish uchun sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlar tizimida quyidagilar bo'lishi lozim:

- ulg'ayayotgan inson shaxsini tarbiyada oliy ijtimoiy qadriyat deb tan olish, har bir bola, o'smir va yosh yigitning betakror va o'ziga xosligini hurmatlash, ijtimoiy xuquqini e'tiborda tutish zarur.

- milliylikning o'ziga xos an'ana vositalariga tayanish.

- redagoglar o'rtasida o'zaro hurmat munosabatlarini shakllantirish.

Oila va mahallaning yuksak tarbiyaviy imkoniyati bolalar va ota-onalarning o'ziga xos xususiyatlari: qon-qarindoshligi, qo'ni-qo'shniligi, muhabbati, yaqinligi, ishonchi, burch xissi, obro'ligi va hokazolar bilan ta'minlanadi.

Tarbiyaviy ishlarni amalga oshirishda redagogik mahorat va uning asosiy tamoyillari. Ijodkor ilg'or o'qituvchi-tarbiyachilar o'z faoliyatlari jarayonida tarbiyaviy

ishlarni tashkil qilishda quyidagi mahorat tamoyillarini asos qilib oladilar: tarbiyaviy tadbirlar o'tkazishdan maqsad milliy ma'naviyatni yosh avlod ongiga singdirish va e'tiqodiga aylantirishdan iborat ekanligi; tarbiya jarayonining milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan bog'lab bola qalbiga va ongiga ta'sir ko'rsatish; tarbiyaviy ishlarni o'quvchilar jamoasini jirslashtiruvchi omillar bilan boyitib, tarbiyani ta'lim bilan uzviyligini ta'minlash; tarbiya jarayonida bolalarni tarbiyalangan darajasini aniqlash va ijobiy tomonlarini o'stirish; bola shaxsiga hurmat va talabchanlik, kabi. Tarbiyaviy ishlarni tashkil qilish tamoyillari barkamol insonni tarbiyalashda keng imkonga ega bo'lib, uni qay darajada olib borish tarbiyachining redagogik mahoratiga bog'liqdir. Tarbiyaviy ishlar samaradorligini ta'minlovchi muhim omil redagogik mahoratdir. Tarbiyachining redagogik mahorati ko'r qirrali bo'lib u: mehribon bolalar hamkorligida; o'quv-tarbiya jarayonidagi hamkorlikda; bolalarning qayg'u-xasrati, g'ami va omadsizligiga hamdard bo'lishda; muomala madaniyatida; chuqur bilim egasi bo'lishida; o'qituvchining ruhiy holatida (samimiylilik xayrixohligi, oliyanobligi); jamoa bilan ishlashda vaziyatni ijobiy tomonga san'atkorona yo'naltirishda namoyon bo'ladi.

Jamoani tashkil etish metodikasi. Sinf rahbari ishida o'quvchilar jamoasini shakllantirish markaziy vazifa hisoblanadi, chunki jamoada shaxsni tarbiyalash-tarbiyaning yetakchi 'rintsi'idir. Bolalar jamoasini shakllantirish metodikasi hozirgi kunda ancha to'liq va mukammal ishlab chiqilgan. Bu metodikaning umumiy asoslari redagogika kursida bayon etaman, jamoa va jamoada shaxsni tarbiyalash nazariyasiga tayanadi. Jamoa nazariyasi qoidalariga muvofiq uni yaratish metodikasi ishlab chiqishilgan. Uning umumiy asoslari quyidagilardan iborat: talablar qo'yishi; faollarini tarbiyalash, o'quv mehnat, ijtimoiy siyosiy va ommaviy madaniy faoliyatidagi istiqbollarni tashkil etish; sog'lom jamoatchilik fikrini shakllantirish, ijobiy an'analarni yaratish, va ko'raytirish.

Jamoani shakllantirish metodikasi va jamoada shaxsni tarbiyalash. O'qituvchi faoliyatida o'quvchilar jamoasini shakllantirish markaziy vazifa hisoblanadi. Jamoa nazariyasi qonunlariga muvofiq uni yaratish metodikasi ishlab chiqilgan. Uning umumiy asoslari quyidagilardan iborat: talablar qo'yish, faollarni tarbiyalash, o'quv, mehnat, ijtimoiy siyosiy va ommaviy- madaniy faoliyatdagi istiqbollarni tashkil etish sog'lom jamoatchilik fikrini shakllantirish, ijobiy an'analarni yaratish va ko'raytirish.

Jamoada o'quvchilarning o'rtoqlik va do'stlik hislarini tarbiyalash

Insonning ajoyib fazilatlaridan biri-do'stlikdir. Kishi kishiga do'st, o'rtoq va birodar-bu kommunist quruvchisining ahloqiy 'rintsi'i, kishilar o'rtasida inson'arvarlik munosabatlari va o'zaro hurmat demakdir. Do'stlik bor joyda mehri muhabbat, vafo, sadoqat, samimiylilik, adolat, haqiqat qaror toradi, bu esa insonning qalbiga, ruhiga, tafakkuriga ijobiy ta'sir ko'rsatib, yaxshilikka undaydi.

Maktab oila va jamoatchilik hamkorligi. Bolalarni barkamol inson qilib tarbiyalashda maktabning oila va jamoatchilik bilan bo'ladigan aloqalarini yo'lga qo'yish muhim shartdir. Shuning uchun ham ota-onalar o'rtasida redagogik-metodik tashviqotlarni olib borish maktabning ijtimoiy hayotda ota-onalar ishtirokini ta'minlash ayniqsa muhimdir. Boladagi juda ko'r sifatlarga oilaviy tarbiya orqali asos solinadi, shakllantiriladi. Bunda shu narsaga e'tibor berish kerakki, oilaning o'zi yolg'iz komil insonni tarbiyalab chiqishi juda qiyin, maktabdagi ijtimoiy tarbiya oila tarbiyasini to'ldiradi.

Matematika o'qitish metodikasi fani bo'yicha mavzular

Boshlang'ich sinfda matematika o'qitish metodikasining umumiy masalalari. Boshlang'ich sinfda matematika o'qitish metodikasi fanining vazifalari. Boshlang'ich sinfda matematika o'qitish metodikasining fan sifatida o'z oldiga qo'ygan vazifalari. o'qitishning metodik sistemasi (tizimi) va uning turlari (1-5ta). Metodika fanining boshqa ijtimoiy va aniq fanlar bilan bog'liqligi. Pedagogika fanining boshqa bo'limlari hamda yoshlar psixologiyasiga, Boshlang'ich sinf metodikasiga bog'liqligi. Metodika fanlarining ilmiy-tadqiqot metodi (kuzatish, eksperiment va boshqalar). Ularning ilmiy-izlanishda qo'llanilishi. Boshlang'ich matematika kursi-o'quv fani sifatida. Uning mazmuni va uzviyligi.

Boshlang'ich sinfda matematika o'qitishning tarbiyaviy, ta'limiy va rivojlantiruvchi maqsadi. Boshlang'ich sinfda matematika kursi tuzilishining o'ziga xos xususiyatlari, uning mazmuni. Nomanfiy butun sonlar arifmetikasi, miqdorlar va ularni o'lchov birliklari, algebraik va geometrik materiallar, kasr haqida ma'lumot, arifmetik masalalar. Bu materiallarni maktab matematika kursidagi o'rni. Barcha materiallarni o'rganishdagi uzviylik. Matematik tushunchalar haqida tasavvur hosil qilishda nazariy ma'lumotlarning o'rni. Ko'nikma va malaka hosil qilishda kursning amaliy yo'nalishi. Kichik yoshdagi bolalarning bog'chadagi matematik tayyorgarligi. Boshlang'ich sinf matematikasi va matematika o'qitishning kelgusi bosqichi orasidagi uzviylik. O'quvchilarning o'quv yili oxiridagi bilim, ko'nikma hamda malakalariga qo'yilgan dastur talablari asosida har bir bosqich uchun mo'ljallangan dastur tahlili.

Boshlang'ich sinfda matematika o'qitish metodi. Metod tushunchasi. Uning turlari va tasnifi. O'quv bilish faoliyatini tashkil qilish metodi va ular orasidagi bog'liqlik. O'quvchilarning mustaqil ishlari - o'qitish metodi sifatida. O'qitishni tashkil qilishda didaktik o'yin metodidan foydalanish. O'qitish metodining o'qitish maqsadi, mazmuni, sohalariga bog'liqligi bolalarning yosh xususiyatlariga qarab aniqlanadi.

O'qitish samaradorligini oshirishda qo'llaniladigan metodlar. o'quvchilar faoliyat darajasini, o'zlashtirish samarasini aniqlash metodlari. Dasturlashtirilgan ta'lim. O'quvchilarning faollik darajasiga ko'ra qo'llaniladigan metodlar. Matematika darsida yozma ishlar va ularni tashkil qilish, o'quvchining daftar yurtishini tekshirish metodlari.

Boshlang'ich sinfda matematika o'qitishni tashkil qilish shakllari. Boshlang'ich sinfda matematika darsining tuzilishi va dars tizimi. Hozirgi zamon talabiga mos dars. Darsda o'qitishning samaradorligini oshirish metodi qo'llanishi. Darsda didaktik o'yin elementlaridan foydalanish. o'qituvchining darsga tayyorligi. Mavzu mazmuniga mos o'qitish metodi, vositalarini tanlab o'qitishning tashkiliy shakl yakka, guruhlarga bo'lib, ommaviylarini, o'qitishning tarbiyaviy, ta'limiy hamda dars ishlanmasini tuzish. Problemani muammoli dars va uni tashkil qilish usullari.

Ta'limning darsdan tashqari yordamchi shakllari: o'zlashtirmovchi o'quvchilar bilan ishlash; o'quvchilar uy vazifalari, uni tashkil qilishga qo'yilgan talablar; uning tekshirish metodlari; darsdan tashqari mashg'ulot turlari, o'quvchining bilim saviyasini kengaytirish, fanga bo'lgan qiziqishini orttirishdagi o'rni. Iqtidorli o'quvchilar bilan ishlash. Iqtidorli sinflar, litsey, gimnaziyalarining Boshlang'ich sinfida matematika darslarini tashkil qilish.

Boshlang'ich sinf matematika darslarida didaktik tamoyillar: imiylik, ko'rsatmalilik, onglilik, faollik, puxta o'zlashtirish, sistemalilik, ketma-ketlik tamoyillari. Matematikadan dars jarayonini yoritish uchun qo'llaniladigan o'quv vositalari va ularning vazifalari.

O'quvchi va o'qituvchi uchun o'quv vositalar majmuasi, ularning xususiyatlari va foydalanish metodi, unga qo'yilgan talablar. Matematikadan Boshlang'ich sinflar uchun darsliklar, ularning mazmuni va tuzilishi. Turli qo'llanmalar va ulardan foydalanish. Turli vositalardan foydalanish va qo'lda yasaladigan ko'rgazmali ko'rsatmalar. Mikrokalkulyatorlar. Ularning tuzilishi va foydalanish metodikasi.

Oz komplektli maktablarda matematika o'qitish xususiyatlari. Oz komplektli maktablarda matematika o'qitishni tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari. Matematika darsi. Uning dars jadvalidagi o'rni, boshqa darslar bilan aloqasi. O'quvchilarning mustaqil ishlari va ularni tashkil qilish xususiyatlari. Mustaqil ishni tashkil qilish uchun dars ishlanmasi va mashqlar to'plamini tuzish.

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishning xususiy masalalari. Boshlang'ich sinflarda nomanfiy butun sonlarni nomerlashga o'rgatish metodikasi. O'quvchilarni maktabgacha bo'lgan davrda matematik tayyorgarlik darajasini aniqlash va ularni tartibga solish. Nomerlashga o'rgatishga tayyorgarlik. Son va sanoq tushunchasini shakllantirish, bosqichlari. Unli sanoq sistemasi xususiyatlari va uning nomerlashga asos qilib olinishi. Kotsentrlar bo'yicha nomerlashga o'rgatish metodi. Darsni tashkil qilish, ko'rgazmalilik

hamda didaktik materiallardan foydalanish. Nomerlashga o'rgatishda matematik diktantning ro'li.

Asosiy miqdorlar va ularni o'lchov birliklarini o'rgatish metodikasi. Boshlang'ich sinflarda o'rganiladigan asosiy miqdorlar: uzunlik, massa, narx, baho, masofa, vaqt, tezlik ... har bir miqdorni o'lchash, o'lchov birliklarining turlari va orasidagi bog'liklar, amallar bajarishga o'rgatish metodikasi. Proportsional bog'langan miqdorlarni o'rgatish (masalalar echish namunasida: masalan narx, baho, miqdor soni va boshqalar) Bularni shakllantirishda qo'llaniladigan vositalar, o'yin mashg'ulotlari tayyorlash.

Nomanfiy sonlar ustida arifmetik amallarni o'rgatish metodikasi. Arifmetik amallarni o'rgatishning umumiy masalalari. Qo'shish va ayirish, Ko'paytirish va bo'lish amali ma'nosini ochib berish va uni bosqichlab kontsentrlarda bajarilishini o'rgatish. Amal xossalari, komponentlari ular orasidagi bog'lanish bilan tanishtirish. Arifmetik amal bajarilishi to'g'riligini tekshirish usullari. Hisoblash malakalarini hosil qilish. Qo'shish va ko'paytirish jadvallari ularga mos ayirish va bo'lish hollarini o'rgatish. Og'zaki hisob usullarni o'rgatish. Yozma hisoblash algoritmini o'rgatish. Hisoblash natijasini mikrokalkulyatorlar yordamida tekshirish. Hisoblash malakalarini tekshirish uchun yozma ishlar to'plamini tuzish. Hisoblashda o'quvchilar yo'l qo'yishi mumkin bo'lgan xatolarni aniqlash va uni bartaraf qilish yo'llarini izlash. Og'zaki va yozma hisoblashga doir didaktik o'yinlar topplamini tuzish, o'yin mashg'ulotlarini tashkil qilish.

Algebraik materiallarni o'rgatish metodikasi. Son va ifoda tushunchasi. Ifoda va sonli ifoda. O'zgaruvchi qatnashgan ifoda. Ifoda va munosabat belgilari. Tenglik, tengsizlik. Sonli tenglik va tengsizlik uni echishga o'rgatish usullari metodikasi. Tenglama va uni echishga o'rgatish usullari. Turli bog'lanishlar va ularning berilish metodlari.

Geometrik materiallarni o'rganish metodikasi. Figura (nuqta, kesma, Ko'pburchak) tushunchasi haqida tasavvurni shakllantirish va ularni chizish, ayrim xossalari bilan tanishtirish metodikasi. Sodda geometrik yasash ishlari bilan tanishtirish, fazoviy tasavvurlarni rivojlantirish. Figuralarni farqlay olish, qismlarga bo'lish, qismlardan figuralar hosil qilishga, Ko'pburchaklar perimetri hamda yuzasini hisoblashga, perimetr va yuza o'lchov birliklari va ular orasidagi bog'lanishga doir masalalar echish.

Kasr tushunchasi bilan tanishtirish metodikasi. Butunning ulushi. Butunning ulushini topish. Ulushga ko'ra butunni topish. Kasr tushunchasining ma'nosi, uning elementlari. Maxraji 10 dan oshmagan kasrlarni taqqoslashning amaliy yo'nalishi. Maxrajlari bir xil bo'lgan kasrlarni qo'shish va ayirishning ma'nosi. Sonning kasr qismi va kasrga ko'ra sonni topishga doir masalalar echish.

Arifmetik masalalar echishga o'rgatish metodikasi. Masala va uning elementlari. Masalaning matematik tushunchalarning ma'nosini ochib berishdagi o'rni. Masala tuzish va uni echish. Sodda va murakkab masalalar. Masala echishga o'rgatish bosqichlari va uning mantiqiy asosi. Masalalar turlari va ular ustida ijodiy ishlash. Kontsentrlar bopyicha masalalar echish ustida ishlash. Masala echishga o'rgatishning umumiy usullari ustida ishlash. Turli mavzuda masala echayotganda o'quvchilar yo'l qo'yiladigan xatolar va ular ustida ishlash metodi. Muammoli masalalar turi va echishga o'rgatish metodi. Tafakkurni, mantiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi, hayotiy mazmunga ega bo'lgan she'riy topishmoq tarzidagi masala ustida ishlash (tuzish va echish). Masala ustida ijodiy ishlashga o'rgatish. Iqtisodiy masalalarga doir hisoblashga oid sodda masalalar.

Matematika o'qitish metodikasining taraqqiyoti tarixi hamda uning kelajakda takomillashuvi va rivojlanish yo'llari. Matematika o'qitish metodikasining paydo bo'lishi, taraqqiyot bosqichlari asoschilari. Hozirgi zamonda bu fan taraqqiyoti yo'nalishlari va davr talabi. Fanning istiqboli. Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishning taxminiy mazmuni va pedagogik texnologiyasi.

Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi fani bo'yicha mavzular:

Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasining predmeti, maqsad, vazifa va izlanishlar uslublari. Uning metodologik asoslari va boshqa fanlar bilan bog'lanishi. Tabiatshunoslikni o'qitish

metodikasi soxasidagi tadqiqod metodlari. Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasining pedagogika o'quv predmeti sifatida ilmiy – nazariy va amaliy yutuqlari, ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati. Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasi soxasidagi zamonaviy muammolar. Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasi kichik yoshdagi o'quvchilarni o'qitish, tarbiyalash va ularni rivojlantirish tizimi to'g'risidagi fan. Uning tarbiya sistemasidagi o'rni.

Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasi ta'limotining shakllanishi va rivojlanishi. V.F.Zuyev - tabiatshunoslik darsligining birinchi muallifi. A.Ya.Gerd - tabiatshunoslikni o'qitish metodikasining asoschilaridan biri. Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasi ta'limotining shakllanishi. Tabiatshunoslikni o'qitishni rivojlantirishga hissa qo'shgan jahon metodistlarining ilg'or g'oyalari D.N.Kaygorodov, V.P.Vaxterov, L.S.Sevruck, I.I.Troyanovskiy, D.D.Semenov, I.I.Polyanskiy, B.E.Raykov, V.A.Gerd, K.P.Yagodovski, S.A.Pavlovich, M.N.Skatkin, P.A.Zavitaev, A.N.Nizovoy, Z.A.Klepinina, G.N.Akvileva, A.A.Pleshakov, F.Vinogradova va A.A.Vaxrushevlarning ishlari.

Vatanimizda tabiiy fanlarni o'qitishni takomillashtirishga hissa qo'shgan olimlar: Ye.M.Belskaya, A.G.Grigoryants, T.I.Isxakov, A.T.G'ofurov, A.E.Suxarev, R.A.Gurova, G.S.Noga, S.K.Xabirova, A.Qodirov, M.M.Mahkamovlarning ishlari. Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasining zamonaviy rivojlanishi.

Boshlang'ich maktab tabiatshunoslik fanining ta'limiy va tarbiyaviy vazifalari. Tabiatshunoslikni o'qitishda o'quvchilarni ma'naviy, axloqiy, aqliy, vatanparvarlik, ekologik, estetik, iqtisodiy, jinsiy, gigienik, mehnat va baynalminal tarbiyalash masalalari.

Ijodiy faoliyat tajribalari ijodiy va erkin fikrlashning asosi. Ijodiy faoliyat tajribalarini shakllantirish yo'llari. O'quvchilarda atrof-muhitga nisbatan ongli munosabatni tarkib toptirish. Qadriyatlar tizimi, tabiiy, moddiy, ma'naviy, milliy, umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish yo'llari.

Tabiatshunoslik ta'lim mazmunining tarkibiy qismlari. Tushunchalar, g'oyalar, nazariyalar. Asosiy g'oyalar va ularni o'quvchilar ongiga singdirish yo'llari. Umumbiologik va xususiy tushunchalar. Tushunchalarni shakllantirish va rivojlantirish usullari. Asosiy tabiatshunoslik ko'nikmalar va malakalar, ularni tarkib toptirish yo'llari. O'quvchilar bilan o'lkashunoslik ishlarini olib borish.

Tabiatshunoslikni o'qitish tamoyillari va qonuniyati. Tabiatshunoslikni o'qitishga qo'yiladigan zamonaviy talablar. Didaktik tamoyillari to'g'risida tushuncha. Ta'lim jarayonining yaxlitligi va tizimligi, o'qitishning muntazamligi va izchilligi.

O'qitish tamoyillari (ta'lim-tarbiya jarayonini demokratizatsiyalash va insonparvarlashtirish, ilmiylilik, sistemalilik, fundamentallilik, ko'rgazmalilik, samaradorlik, onglilik, tushunarlik, ta'limni differentsiallashtirish va individuallashtirish, individual va guruhlarda o'qitishni uyg'unlashtirish, o'qitish maqsadi, mazmuni, vositalari, metodlari, shakllari va natijalarining birligi, baholash va o'zini-o'zi baholash)lari va qonuniyat (o'qitish maqsadi, mazmuni, vositalari, metodlari va shakllarining ijtimoiy muhitga bog'liqliligi, tarbiyalovchi va rivojlantiruvchi ta'lim, ta'lim-tarbiya jarayonini tahsil oluvchilarning faoliyati xarakteriga bog'liqliligi, pedagogik jarayon birligi va yaxlitligi, o'qitishning nazariy va amaliy birligi va uzviy bog'liqligi, o'quv faoliyatini individuallashtirish va guruhli o'qitishni uyg'unlashtirish)lari. O'lkashunoslik qoidalari.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari. Tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarning shakllantirish asoslari. Tabiatshunoslik tushunchalarning klassifikatsiyasi. Boshlang'ich sinflarda tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarning sistemasi, ularni shakllantirish va rivojlanish sharoiti. Tabiatshunoslik tushunchalarning shakllantirish bosqichlari.

Tushunchalarning shakllantirish va rivojlanish usullari. Tabiatshunoslik tushunchalarni o'zlashtirish jarayoni (kuzatish, qabul qilish, konkretlashtirish, umumiyashtirish, aniqlash). Tabiat va atrofimizdagi olam haqida bilimlarni oshirishni izchilligi.

Umumiy, geografik va biologik tushunchalarni shakllantirish. Tabiatshunoslik tushunchalar, g'oyalar, nazariyalar. Asosiy g'oyalar va ularni o'quvchilar ongiga singdirish

yo'llari. Umumtabiiy va xususiy tushunchalar. Tushunchalarni shakllantirish va rivojlantirish usullari.

Tabiatshunoslikni o'qitish metodlari. Zamonaviy maktab tomonidan o'qitish metodlariga qo'yiladigan talablar. Talablarga ko'ra o'qitish metodlarni qo'llash to'g'risida O'zbekiston Respublikasi xujjatlari. O'qitish metodning modeli.

Dunyoni anglash metodlari va o'qitish metodlari. Metodlar klassifikatsiyasi bo'yicha munozaralar. Tabiatshunoslikni o'qitishda foydalaniladigan metodlar tasnifi. O'qitishning reproduktiv metodlari. Og'zaki (suhbat, hikoya, ma'ruza), ko'rgazmali (tabiiy, tasviriy, EXM dasturlari, multimedialar), amaliy (kuzatish, tajribalarni tashkil qilish) metodlar guruhi.

Og'zaki metodlar tasnifi, bayonning turlari (tasvirlash, tasniflash, aytib berish). Ularga qo'yiladigan talablar. Ko'rgazmali metodlar tasnifi. Ko'rgazmali qurollarni, tajriba, kino va videofilmlarni hamda sxemalarni namoyish qilish (ko'rsatish). Ularga qo'yiladigan didaktik talablar. Amaliy metodlar turlari va tavsifi (qisqa va uzoq muddatli kuzatishlar, amaliy va laboratoriya ishlari, asbob-uskunalar bilan mustaqil ishlar). Jo'g'rofik maydoncha va tabiat burchagida kuzatish. O'quvchilar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda amaliy ishlarning ahamiyati.

Tabiatshunoslikni o'qitishda zamonaviy pedagogik (didaktik-o'yinli, hamkorlikda o'qitish, muammoli, modulli ta'lim) va axborot texnologiyalaridan foydalanish.

Metodik uslublar. Ularning turlari, tabiatni, odamlar mehnatini o'rganishda xususiyatlari. Tabiatshunoslik metodlarini tanlash va o'quv jarayonida to'g'ri qo'llash.

Tabiatshunoslikdan o'quv ishlarini tashkil etish shakllari. Dars - o'quv ishlarini tashkil etishning asosiy shakli. Tabiatshunoslik darslarining tiplari va turlari. O'quv tarbiyaviy jarayonga tizimli yondashuvning mohiyati. Tabiatshunoslik darslariga qo'yiladigan didaktik, tarbiyaviy, psixologik va gigienik talablar. Zamonaviy dars tarkibi. Darsning tipi va tarkibining bog'liqligi. Darsning makro- va mikrostrukturasi. Har xil tipdagi darslarning strukturasi. Tabiatshunoslik darslarini takomillashtirish omillari.

Darsdan tashqari ishlar - o'quv ishlarini tashkil etishning zaruriy shakli. O'quv dasturlariga muvofiq holda tabiatda, tirik tabiat burchagida va maktab tajriba maydonida muayyan darsga mo'ljallangan o'quvchilarning individual va guruhli ishlarini tashkil etish. Darsdan tashqari ishlarning tarbiyaviy, ekologik yo'nalishlari. Dars, darsdan va sinfdan tashqari ishlarning o'zaro bog'liqligi.

Tabiatshunoslikdan sinfdan tashqari mashg'ulotlarning maqsadi, vazifalari, ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati, ularning amaliy va ekologik yo'nalishi. Sinfdan tashqari mashg'ulotlarning turlari: o'quvchilar bilan yakka tartibda olib boriladigan, guruhli va ommaviy mashg'ulotlar. O'quvchilarning yakka tartibda ijodiy ishlarini tashkil etish, tirik tabiat burchagi, maktab tajriba maydonchasi, tabiatda va mustaqil ravishda tajribalar va kuzatishlar o'tkazish, kuzatish kundaligini yuritishni o'rganish. Tabiatshunoslik to'garaklarning didaktik maqsadi, vazifalari, mazmuni va mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi. Tabiatshunoslikdan ommaviy mashg'ulotlarning maqsadi, vazifalari, mazmuni.

Uy vazifasi - o'quvchilarning mustaqil tahsilining asosi. O'quvchilarning mustaqil ishi va tahsilini tashkil etishning samarali yo'llari. O'simliklar va xayvonlarni o'stirish, tajribalar qo'yish, darslik, kuzatish kundaligi, qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlash. Ijodiy daftardagi ish (?izi?arli materiallar, topishmoqlar, rebus, krossvord va chaynvordlar to'plash). Ekskursiyalarda to'plangan materiallardan applikasiya va gerbariylar tayyorlash. Uy vazifalarini individuallashtirish.

Tabiatshunoslik o'qituvchisi (kasbiy tayyorgarligi, ijodiy va ijtimoiy faolligi, ma'naviy-axloqiy sifatlari, g'oyaviy-siyosiy yetukligi)ga qo'yiladigan umumiy talablar. O'qituvchining darsga tayyorgarligi. Dars mazmuni va borishining mavzuning ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlarga mos kelishi. Darsning tuzilishini loyihalash. Dars ishlanmalarini loyihalashga qo'yiladigan talablar.

Dars mazmuniga bog'liq holda o'quv jihozlari, tarqatma va didaktik materiallar, kuzatish va tajriba o'tkazish uchun kerakli asboblarni tayyorlash. Tabiatshunoslik fani bo'yicha

o'quvchilar bilimlarini nazorat qilish va baholash. Tabiatshunoslik darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilar bilimlarini nazorat qilishni axamiyati. Mavzu, chorak va yil yakunlarida o'tilgan o'quv materiallarni takrorlash va umumlashtirish. Umumlashtiruvchi darslarning mazmuni va o'tkazish metodikasi. O'quvchilarda umumlashtirish va izohlash ko'nikmalarini shakllantirish.

Bilimlarni tekshirish turlari. Og'zaki so'rash va yozma tekshirish. Individual, frontal va ommaviy so'rash. Bilimlarni yozma tekshirishda topshiriqlarning turlari. Laboratoriya va amaliy ish (o'zaro nazorat varag'i yordamida, EXMning nazorat dasturlari vositasida).

Bilim va ko'nikmalarini tekshirish tizimi (rasm, jadval, didaktik kartochkalar, dasturlashtirilgan topshiriqlarni tahlil qilish). Kuzatish kundaligi, ijodiy daftar yuritish, amaliy masalalar yechish.

O'quvchilarni bilim va ko'nikmalarni baxolash va tekshirish metodlari (tabiatshunoslik darslarida test topshiriqlari orqali o'tkaziladigan joriy nazorat; har chorak yakunida programmalashtirilgan topshiriqlar, ijodiy daftardagi ishlarni tahlili asosida o'tkaziladigan tekshiruv; yillik bilim va ko'nikmalarni baxolash). O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolashga qo'yilgan metodik talablar.

Tabiatshunoslikni o'qitish vositalari. Tabiatshunoslik o'quv xonasi va o'quv jihozlariga qo'yiladigan pedagogik, gigienik, estetik va metodik talablar. Tabiatshunoslik xonasidagi jihozlar. O'qitish vositalarining xillari: tabiiy va tirik ob'ektlar (gerbariy, kolleksiya, chuchelalar, ho'l preparatlar, mikropreparatlar), tasviriy (jadvallar, sxemalar, xaritalar, mulyajlar, maketlar), ekran vositalari (o'quv vositalari, slaydlar, multimedialar) va ulardan foydalanish yo'llari. O'qitishning texnikaviy vositalari.

EXMning ko'rgazmali va nazorat dasturlari, elektron versiyalar va elektron darsliklardan tabiatshunoslik darslarida foydalanish. Tabiatshunoslikni o'qitishda multimedia (ovozli, matnli, ovoz-matnli, viziual uch ko'lamli - 3D)lardan foydalanishning afzalliklari.

Tabiatshunoslik darsliklari va ular bilan ishlash. Darslikdagi surat va topshiriqlar xususiyati. Darslikdagi rasmlarning didaktik roli. Suratlar, devoriy suratlar bilan ishlash metodikasining xususiyatlari. Xarita - sxemalardan foydalanish metodikasi.

Jo'grofiya maydonchasi, o'quv-tajriba uchastkasi va tirik tabiat burchagini jihozlash va ularda mashg'ulotlarni tashkil qilish. Jug'rofiya maydonchasida tabiatni o'rgatish usullari va uning ahamiyati.

Maktab tajriba maydonchasi va unda ishlarni tashkil etishga qo'yiladigan talablar. O'simliklarni tanlash, sermahsul navlarini ekish va parvarish qilish. Maktab tajriba maydoni zoologiya bo'limini tashkil etish va jihozlash. O'quv-tajriba uchastkasining asbob-uskuna va vositalari. Maktab tajriba maydonidan olinadigan materiallardan o'quv jarayonida foydalanish. Maktab tajriba maydonchasida o'tkaziladigan o'quv mashg'ulotlarining o'ziga xos xususiyatlari.

Tirik tabiat burchagi. Tirik tabiat burchagini tashkil etish, jihozlash, ularning tabiatshunoslikni o'qitishdagi ahamiyati. O'simliklar va hayvonlar tanlash va joylashtirish. Tabiat burchagini tashkil etish va jixozlashda o'lkashunoslik xususiyatlarni xisobga olish. Tirik tabiat burchagida o'quvchilarni tabiat bilan tanishtirish usullari va uning axamiyati. O'simliklar va hayvonlarning tasnifini tuzish, ularni parvarish qilish. Tirik tabiat burchagida kuzatish va tajribalar o'tkazish, darsdan tashqari ishlarni tashkil etish.

Boshlang'ich maktabda o'lkashunoslik burchagi. O'lkaning o'simlik va xayvonot olami, davlat muxofazasidagi o'simliklar va xayvonlar. O'zbekistonning qizil kitobi. Boshlang'ich maktablarda tabiatshunoslik fanining mazmuni, o'quv dasturini rejalashtirish tamoyillari.

O'zbekistondagi ta'lim islohotlari, boshlang'ich sinflarda tabiatshunoslikni o'qitish xolati, muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Boshlang'ich maktablarining tabiatshunoslik ta'limi kontseptsiyasi. Tabiatshunoslikdan davlat ta'lim standartlari mazmuni, tarkibiy qismlari, ta'lim mazmunining majburiy minimumi, xar bir sinf bitiruvchilarning tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan minimal va maksimal talablar. Tabiatdan o'quv dasturining tahlili. Dasturning tuzilishi va mazmuni. Dasturning asosiy bo'limlari va ularning o'zaro bog'liqligi.

Maktab o'quv rejasida «Atrofimizdagi olam» predmetining o'rni. 1 va 2 sinfnig atrofimizda olam o'quv dasturidan o'rin olgan atrof olam predmetlari ularning xususiyatlari,

tevarak-atrof bilan tanishish, tabiat va odamlar mehnatidagi mavsumiy o'zgarishlar kabi mavzular, vaqt taqsimoti, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar, ekskursiyalar. Asosiy tabiat g'oyalari, tushunchalar, ko'nikmalar va malakalar.

3 - 4 sinflarda tabiatshunoslikning mazmuni. Tabiatshunoslik kursining asosiy g'oyalari (jonli va jonsiz tabiatni birligi, jonajon o'lkamiz tabiati). Tabiatdagi fasllar almashuvi, turlarning xilmi xilligi. O'quv dasturidan o'rin olgan mavzular, vaqt taqsimoti, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar, ekskursiyalar. Asosiy tabiat g'oyalari, tushunchalar, ko'nikmalar va malakalar.

O'quv dasturni rejalashtirish tamoyillari. Tabiatshunoslik kursini predmetlararo bog'liqligi. Maktabgacha ta'lim muassalari va boshlang'ich sinf tabiatshunoslik dasturlarining izchilligi. Tabiatshunoslikni maktabning boshlang'ich va yuqori sinf fanlari bilan predmetlararo boqliligi. O'quv materiallarni tanlashda o'lkashunoslik qoidalari.

Tabiatshunoslikdan laboratoriya va amaliy mashg'ulotlarning maqsadi, vazifalari, ta'lim-tarbiya jarayonida tutgan o'rni. Laboratoriya va amaliy mashg'ulotlarning sinflar bo'yicha mazmuni, tuzilishi va ularni o'tkazish metodikasi. Atrofimizdagi olam va tabiatshunoslik darsliklari bilan tanishtirish va mazmunining tahlili. Oz komplektlangan maktablarda tabiatshunoslikni o'qitishning xususiyatlari.

Oz komplektlangan maktablarda o'quv-tarbiya jarayonini tashkillashtirish xususiyatlari, dars o'tish tamoyillari va usullari. Tabiatshunoslikni o'qitishning sinflar bo'yicha tabaqalashtirilgan variantlari. Oz komplektlangan maktablarda mustaqil mashg'ulotlarning o'rni. Mustaqil ishlarning turlari va ularni tashkil etish qoidalari. Har xil sinf o'quvchilarni ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda birlashtirish printsiplari. Oz komplektlangan maktablarda ekskursiyalar o'tkazish tartibi va qoidalari. Darslarni integratsiyalash – oz komplektlangan maktablarning asosiy tamoyillaridan biri. Kuzatish va kuzatish kundaliklarni yuritishning xususiyatlari.

Asosiy adabiyotlar

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2012. – 40 б.
4. Мирзиёев Ш. М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқи. – Т.: Ўзбекистон, 2016.
5. Мирзиёев Ш. М. Илм-фан ютуқлари – тараққиётнинг муҳим омили // Халқ сўзи. – 2016. – 31 декабрь.
6. Мирзиёев Ш. М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг қуналик қоидаси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017. – 104 б.
7. Мирзиёев Ш. М. Қонун устуворлиги – инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққиёти ва фаровонлигининг гарови. – Т.: Ўзбекистон, 2017.
8. Мирзиёев Ш. М. Буюк келажакимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан курашимиз. – Т.: Ўзбекистон, 2017.
9. Мирзиёев Ш. М. Миллатлараро дўстлик ва ҳамжиҳатлик – халқимиз тинчлиги ва фаровонлигининг муҳим омилидир // Маърифат. – 2017. – 25 январь.
10. Каримов И. А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. – Тошкент: Ўзбекистон, 1997. – 325 б.
11. Каримов И. А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ.. – Тошкент: Ўзбекистон, 1998. – 316.
12. Каримов И. А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, 2008. – 176 б.
13. Karimov I.A. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. – Toshkent: O'zbekiston, 2011. – 430 b.
14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони // Халқ сўзи. 2017 йил 8 февраль. 28 (6722)-сони.

15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2017 йил 20 апрелдаги ПҚ-2909-сонли Қарори // Акс Садо. 2017 йил 6 апрель – 22 апрель. - №6 (73).

16. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2018.

17. Qosimova K., Matjonov S., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o‘qitish metodikasi. –Т.: Noshir, 2009. – 163 b.

18. G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Mamatova G., Boqiyeva H. Husnixat va uni o‘qitish metodikasi. –Т.: TDPU, 2009. – 70 b.

19. Матчанов С., Фуломова Х., Юлдашева Ш., А. Нисанбаева. Ана тілін оқыту әдістемесі. –Т.: ТДПУ, 2013. – 277 б.

20. Рахматуллаева Л.И. Методика преподавания родного языка родного языка. –Т.: Учебное пособие. Молия Иқтисод, 2007.

21. Pedagogy and Practice: Teaching and Learning in Secondary Schools.

22. Michael Uljens. School Didactics and Learning: A School Didactic Model Framing an Analysis of Pedagogical Implications of Learning Theory 2008-y.

23. John Dewey, How we think (1910). Martin, Jay. The Education of John Dewey. (2003) Columbia University Press. Gutek Gerald L. (2009) New Perspectives on Philosophy and education. Pearson Education Inc.

24. R.A. Mavlonova, B. Normurodova. Tarbiyaviy ishlar metodikasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, “Fan” 2008 y.

25. R. Mavlonova, N. Rahmonqulova, B. Normurodova, K. Matnazarova Tarbiyaviy ishlar metodikasi. Darslik Nizomiy nomidagi TDPU Riziografida nashr qilindi. Toshkent, 2014 y

26. K. Xoshimov, S. Ochilov. O‘zbek pedagogikasi antologiyasi. O‘quv qo‘llanma. T.: O‘qituvchi 2010-yil

27. R.A. Mavlonova, N.H. Vohidova, N.H. Raxmonqulova. Pedagogika nazariyasi va tarixi. Darslik T.: Fan va texnologiyalar. 2010-yil

28. B.S. Abdullaeva va boshq. Matematika 1. 1-sinflar uchun ilg‘or va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta‘lim jarayoniga joriy etish bo‘yicha metodik qo‘llanma.- Toshkent: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat nashriyoti, 2014.- 176 bet.

29. B.S. Abdullaeva va boshq. Matematika 2. 2-sinflar uchun ilg‘or va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta‘lim jarayoniga joriy etish bo‘yicha metodik qo‘llanma.- Toshkent: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat nashriyoti, 2015.- 176 bet.

30. B.S. Abdullaeva va boshq. Matematika 3. 3-sinflar uchun ilg‘or va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta‘lim jarayoniga joriy etish bo‘yicha metodik qo‘llanma.- Toshkent: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat nashriyoti, 2016. -176 bet.

31. B.S. Abdullaeva va boshq. Matematika 4. 4-sinflar uchun ilg‘or va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta‘lim jarayoniga joriy etish bo‘yicha metodik qo‘llanma.- Toshkent: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat nashriyoti, 2017. - 224 bet.

32. Toshpulatova M.I. Matematika 1.1-sinflar uchun matematika fanidan elektron axborot –ta‘lim resursi № DGU 2014 0188.

33. Toshpulatova M.I. Matematika 2. 2-sinflar uchun matematika fanidan elektron axborot –ta‘lim resursi. № DGU 2016 0248.

34. Axmedov M., Abduraxmonova N. Jumayev M.E. Birinchi sinf matematika darsligi. –Toshkent, 2017.

35. Burhonov S. va boshq. Uchinchi sinf matematika darsligi.- Toshkent: Sharq, 2015.

36. Bikbayeva N. To'rtinchi sinf matematika darsligi. – Toshkent: O'qituvchi, 2017.
37. Jumayev M.E, Bolalarda boshlang'ich matematik tushunchalarni rivojlantirish nazariyasi va metodikasi. (KHK uchun).- Toshkent: Ilm Ziyo, 2013.
38. Jumayev E.E. Boshlang'ich matematika nazariyasi va metodikasi. (KHK uchun).- Toshkent: Turon iqbol, 2012.
39. Jumayev M.E. va boshq. Birinchi sinf matematika daftari.-Toshkent: Turon-Iqbol, 2017.- 64 bet.
40. Tadjiyeva Z.G' va boshqalar. Boshlang'ich sinflarda matematikadan dars samaradorligini oshirishda tarixiy materiallardan foydalanish. – Toshkent: TDPU, 2008.- 96 bet.
41. M.Nuriddinova Tabiatshunoslik o'qitish metodikasi.- T.:O'qituvchi, 2005.
42. A.Baxramov. Tabiatshunoslik. 4-sinf Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun darslik.- T.: Sharq NMIU, 2013.
43. A.Baxramov. Tabiatshunoslik 3-sinf Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun darslik.- T.: Cho'lpon NMIU, 2008.
44. P.G'ulomov, Mirzaaxmatova Sh. Atrofimizdagi olam 2-sinf uchun darslik.- T.: Cho'lpon NMIU, 2012.
45. A.G.Girigoryans. Atrofimizdagi olam 1 sinf uchun darslik. –T.: Cho'lpon NMIU, 2012.

Internet va ziyonet saytlari:

1. [www. tdpu. uz](http://www.tdpu.uz)
2. [www. pedagog. uz](http://www.pedagog.uz)
3. [www. Ziyonet. uz](http://www.Ziyonet.uz)
4. [www. edu. uz](http://www.edu.uz)
5. [tdpu-INTRANET. Ped](http://tdpu-INTRANET.Ped)
6. www.nadlib.uz
7. <http://teoriya.ru>

Magistraturaga mutaxassislik fanlaridan kirish imtihonini baholash mezonini

Magistratura mutaxassisligi bo'yicha kirish imtihoni **birinchi bosqichi** test shaklida o'tkaziladi.

Kirish imtihonining test savollari tegishli mutaxassislik bo'yicha tuzilgan imtihon dasturiga kiritilgan mos bakalavriat ta'lim yo'nalishining o'quv rejasidagi mutaxassislik hamda ixtisoslik fanlaridan tuziladi.

Mutaxassislik uchun o'tkaziladigan imtihon jarayonida har bir abituriyentga imtihon dasturlariga muvofiq **50** ta test savoli taqdim etiladi.

Har bir test savoli uchun **2** ball (jami: **100** ball) ajratiladi.

Abituriyentga taqdim etilgan har bir test topshirig'ini bajarish uchun **2** minut ajratiladi.

Test sinovi uchun belgilangan umumiy vaqt – **2** soatni tashkil etadi.